

მაია გელაშვილი
ეკონომიკის დოქტორი,
ახალი უმაღლესი სასწავლებელი-ნიუნის
ასოცირებული პროფესორი

შემოსავლების უთანასწორობის ეკონომიკური შედეგი საქართველოში

ანოტაცია

შემოსავლების განაწილებაში უთანასწორობა მოსახლეობის მწვავე პრობლემაა, როგორც განვითარებულ, ისე განვითარებად ქვეყნებში, ვინაიდან იგი წინაპირობაა ქვეყნის მდგრადი სოციალურ-ეკონომიკური განვითარებისა. თუმცა მსოფლიოში შემოსავლების განაწილებით სრულიად თანასწორი საზოგადოება არ არსებობს, რაც არც სასურველი და არც მიღწევადია. აქ მნიშვნელოვანია პროპორცია, რომ არ უნდა იყოს უკიდურესად ღარიბები და უზომოდ მდიდრები. სწორედ სახელმწიფოა ვალდებული უზრუნველყოს თავის ქვეყნის მოქალაქეთა ცხოვრების პირობების შექმნა და გაუმჯობესება. შემოსავლების უთანასწორო განაწილება კომპლექსური ხასიათისაა და განსაკუთრებით იგი მოიცავს უმუშევრობას, რომლის მთავარი მიზეზი არასტაბილური პოლიტიკური გარემო და არაკვალიფიციური მუშახელია.

საქართველოში საზოგადოება ყველაზე მნიშვნელოვანი პრობლემის სოციალ-ეკონომიკური უთანასწორობის წინაშე დგას. ეკონომიკურ ჭრილში მოსახლეობის დიდი ნაწილი არარეალიზებული და დაბალმსყიდველუნარიანია. რაც შესაძლებელს ხდის დაპირისპირების რისკს და საზოგადოების შიდა არეულობის, ვინაიდან ადამიანებს უნდა შეეძლოთ საკუთარი შრომიდან მიიღონ მეტი სარგებლიანობა და კეთილდღეობა თავიანთი არსებობისათვის და მაშინ როცა ხდება შემოსავლების უთანასწორო გადანაწილება და საარსებო მინიმუმსაც ვერ იღებს რა თქმა უნდა პირდაპირი მნიშვნელობით ჩნდება პოლიტიკური მღელვარება,

შესაბამისად, აღმოფხვრის გზები მთავრობის ინტერვენციას მოითხოვს, რადგან მან უნდა გაატაროს ისეთი ფისკალური პოლიტიკა, რომელიც შეამცირებს შემოსავლების განაწილების უთანასწორობას გრძელვადიან პერიოდში და გამოიწვევს თანასწორობას. ამგვარი ქვეყანა იქნება მდიდარი, სტაბილური და ერთიანი.

საკვანძო სიტყვები: უთანასწორობა, სიღარიბე, სტაბილური, ფისკალური პოლიტიკა, დაბალმსყიდველუნარიანი, არაკვალიფიციური.

შემოსავლების უთანასწორობის ეკონომიკური შედეგი საქართველოში

ქვეყნის მოსახლეობის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების დონის მიღწევაში მნიშვნელოვან როლს შემოსავლების მდგრადობა წარმოადგენს. თუმცა არანაკლებ მნიშვნელოვანია მისი საბოლოო თანაბარი განაწილება. არათანაბარი გადანაწილება საზოგადოების დაძაბულობის შედეგია, ვინაიდან იგი იწვევს უიმედობასა და სიღარიბის შედეგს და მთავარი პრობლემა კი მოსახლეობის შემოსავლის მკვეთრი დიფერენცირებაა. ვინაიდან შემოსავლების დიდი ნაწილი ცალკეული ინდივიდებისთვის სიმდიდრის რესურსია და ხდება ჭარბი დაგროვება, რომელიც შედეგია უკვე უსამართლო გადანაწილების. მსოფლიო ბანკის კვლევების თანახმად: „თუ მდიდართა კლასის შემოსავლების წილი 1%-ით იზრდება, მაშინ მომდევნო 5 წლის განმავლობაში მთლიანი შიდა პროდუქტის (მშპ) ზრდის მაჩვენებელი ფაქტიურად 0,08%-ით კლებულობს, ხოლო თუ ღარიბთა 20%-ის შემოსავლების წილი ასევე იზრდება, მაშინ 0,38%-ით უფრო მეტი

მთლიანი შიდა პროდუქტი იქმნება“ [Sott Database, 2012]. საერთაშორისო სავალუტო ფონდის 2015 წლის კვლევის მიხედვით შემოსავლების გადანაწილების უთანასწორობა ერთნაირი მიდგომით ვერ გადაწყდება რადგან, ყველა ქვეყანას თავისი სპეციფიკა გააჩნია. კერძოდ პრობლემას სხვადასხვა განათლების მქონე პირთა ხელფასებს შორის დიდი სხვაობაა.

შემოსავლების განაწილების უთანასწორობის მიზეზს მეცნიერი ამართება სენი გლობალიზაციას ასახელებს [Amartea sen, 2001]. იგივე აზრის არიან ჯ. სპერო და ლორა თაისონი, რომლებიც წერენ: „გლობალიზაციის ზრდის კვალობაზე დარიბი ქვეყნების საშუალო სულადობრივი შემოსავლის ჩამორჩენა შედარებით გადიდა“ [Joan Spero and Laure D’Andrea Tayson, 2000: 80-98]. პაულ კრუგმენის აზრით, შემოსავლების უთანასწორო განაწილება საზიანოა ერის, როგორც ეკონომიკურ, ისე სოციალურ ჯანმრთელობაზე (Paul Krugmen Retrieved from the Growing Gap.) და გვთავაზობს მისი აღმოფხვრის შემდეგ გზებს:

ა) ბაზრის სამართლიან შედეგებს და მთავრობის ინტერვენციას;

ბ) ისეთი ფისკალური პოლიტიკის გატარებას, რომელიც გრძელვადიან პერიოდში გამოიწვევს თანასწორობას.

მიუხედავად განსხვავებული აზრისა, ფაქტი ერთია – უთანასწორობის მიზეზი ადამიანთა განსხვავებული უნარი და მათი პიროვნული რეალიზაციაა. შემოსავლების განაწილებას თავისი მიზანი აქვს, კერძოდ, ირკვევა თუ:

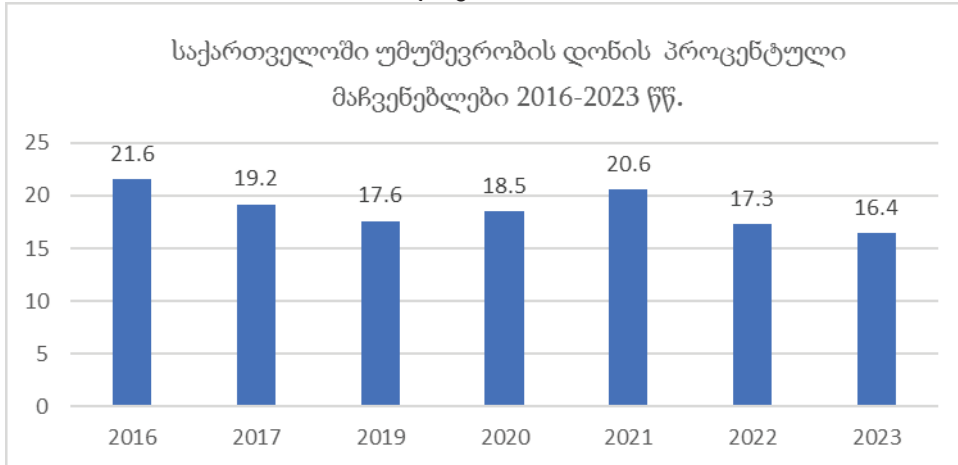
- როგორ მოქმედებს მისი გადანაწილება საზოგადოების და სოციალური ჯგუფების ფორმირებასა და კეთილდღეობაზე;
- როგორ გავლენას ახდენს მისი განაწილება შინამეურნეობებისა და მომხმარებელთა ერთი ფორმაციიდან მეორეში გადასვლაზე.

განვითარების ერთ დონეზე მყოფი ქვეყნებისთვისაც კი განსხვავებულია შემოსავლების განაწილების პრიორიტეტულობა და ტენდენციები, ვინაიდან საზოგადოება სოციალურ-ეკონომიკური სტატუსით არაერთგვაროვანია. მთელ მსოფლიოში მილიონობით ადამიანია, რომელთაც ცხოვრება ყოველდღიური არსებობისთვის უწევთ. აღნიშნული პრობლემა საქართველოში არსებით ხასიათს ატარებდა, ბოლო წლებში კი უმნიშვნელო გახდა მოსახლეობის კეთილდღეობის შესწავლა, ვინაიდან შემოსავლები ნაკლებად სტაბილურია, დასაქმებულთა უმეტესი ნაწილი თვითდასაქმებულია და ამგვარი შემოსავლებით რთულია განისაზღვროს, როგორც შემოსავლები, ასევე მისი განაწილება. აღნიშნულიდან გამომდინარე, მნიშვნელოვანი იქნება გატარდეს შემოსავლების უთანასწორო განაწილების ისეთი გრძელვადიანი პოლიტიკა, რომელიც ხელშემწყობი იქნება შრომის ბაზარზე სოციალურად დაუცველი ჯგუფების დასაქმებისა.

თანამედროვე საზოგადოება მრავალი პრობლემის, მათ შორის ყველაზე მნიშვნელოვანი სოციალურ-ეკონომიკური უთანასწორობისა და სიღარიბის წინაშე დგას. თუმცა, ყველა ქვეყანას თავისი სპეციფიკა გააჩნია და ერთნაირი მიდგომით უთანასწორობა ვერ გადაწყდება, რაც, რა თქმა უნდა, თავისი არსით ცუდია, ვინაიდან სიღარიბე კომპლექსური ხასიათისაა და საზოგადოების თითქმის ყველა სფეროს მოიცავს, განსაკუთრებით უმუშევრობას. ამ მიმართულებით მთავარ მიზეზად არასტაბილური პოლიტიკური გარემო და არაკვალიფიციური მუშახელი მიიჩნევა საქართველოში. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემებით, 2023 წელს უმუშევრობის საშუალო მაჩვენებელი 16,4% იყო, რაც წინა 2016-2022 წლებთან შედარებით გაუმჯობესებული შედეგია. თუმცა უფრო კორექტული იქნება თუ თითოეული წლის ანალიზის შედეგს განვიხილავთ, რადგან 2021-2023 წლებში საკმაოდ საყურადღებოა 4,2% მასშტაბური ცვლილება, კერძოდ, რამ გამოიწვია ან ზეგავლენა მოახდინა აღნიშნულ შედეგზე. (იხ. დიაგრამა N1) რამდენადაც ცნობილია, მითითებულ წლებში არ ყოფილა საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მიერ შინამეურნეობების ინტეგრირებული გამოკვლევა. უფრო მეტიც, იმავე სამსახურის მონაცემების საფუძველზე, მედიანური მოხმარების 60%-ის ქვევით მაღალი მაჩვენებელი 19,7% ფიქსირდება და სიღარიბის ზღვარს მიღმა მოსახლეობის ხვედრითი წილი ქალაქად 20,6%-ს, სოფლად 12,3%-ს და სულ 32,9%-ია. საინტერესოა თუ უმუშევრობა ქვეყანაში დაბალი ინტენსივობით ხასიათდება, რატომაა დისბალანსი მედიანურ მოხმარებას, უმუშევრობასა და მოსახ-

ლეობის სიდარობის ზღვარს მიღმა ხვედრით წილს შორის. სამწუხაროდ, აღნიშნული მონაცემების საფუძველზე შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ საქართველო ლიდერ პოზიციაზეა მოსახლეობის ცხოვრებისა და კეთილდღეობის დაბალი დონით. ვინაიდან, უმუშევრობა გაცილებით იმაზე მეტია, ვიდრე ეს საქსტატის მონაცემებიდან ჩანს.

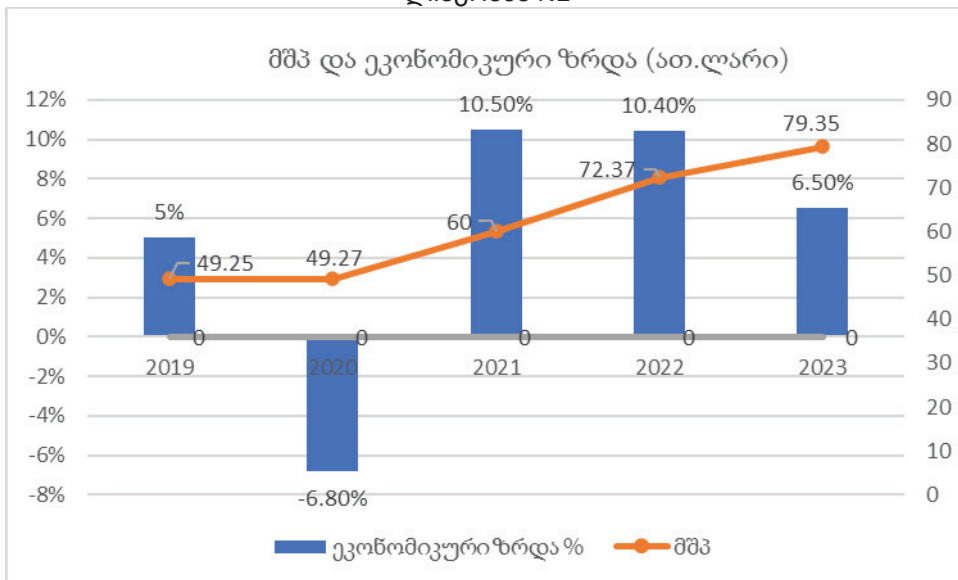
დიაგრამა N1

წყარო: საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური

ქვეყნის მოსახლეობის ცხოვრების დონის შეფასების ძირითადი მაჩვენებელი ეკონომიკური ზრდა და მთლიანი შიდა პროდუქტია. არანაკლებმნიშვნელოვანია ამ შემოსავლების განაწილება ერთ სულ მოსახლეზე. ამ მხრივ საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს მონაცემების (იხ. დიაგრამა N2) საფუძველზე ვითარება შემდეგია:

დიაგრამა N2

წყარო: <https://mof.ge/mshp>

აღნიშნული დიაგრამა ანალიზის იმისა, თუ როგორი დამოკიდებულებაა მშპ-სა და ეკონომიკურ ზრდას შორის. მაშინ, როცა მოსახლეობის ცხოვრების დონის გაუმჯობესების ძირითადი წყარო მისი შემოსავალია შესაბამისად ეკონომიკური ზრდაა, მაგრამ ეკონომიკა იზრდება, თუ ქვეყანაში საქონელი და მომსახურება იწარმოება, ამ შემთხვევაში წარმოებიდან შემოსავლების ზრდა არაა და ქვეყანაში უმუშევრობის დონე 32%-ს აღწევს საინტერესოა რის საფუძველზე ხდება ზრდა. კერძოდ, 2023 წელს მშპ შეადგენს 79,35, ხოლო 2021 წელს 60,0-ს. შესაბამისად, ეკონომიკური ზრდა 2023 წელს შეადგენს 6,5%, როცა 2021 წელს იგივე მაჩვენებელი 10,5%-ია. აღნიშნული მონაცემების საფუძველზე მშპ დაბალია და ეკონომიკური ზრდა მაღალი. ე.ი. უკუპროპორციულ კავშირში ყოფილა, არადა ეკონომიკაში მშპ-ს ზრდა ერთადერთი საიმედო და მდგრადი გზაა ეკონომიკის ზრდის. შესაბამისად, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ ეკონომიკური ზრდა არა საქონლის წარმოებიდან და მომსახურებიდან, არამედ ფასების ზრდითაა გამოწვეული.

აზიის განვითარების ბანკის (ADB) პრიორიტეტები საქართველოში მრავალმხრივია, რომელიც ითვალისწინებს სიღარიბის შემცირებას, რეგიონულ გაუმჯობესებასა და საჯარო სერვისების მიწოდების გაუმჯობესებას. ახალ 2023 წლის ანგარიშში ნათქვამია, რომ “გასულ წელს ორნიშნა ეკონომიკური ზრდის შემდეგ საქართველომ უფრო მდგრადი განვითარების გზები უნდა ეძებოს” [www.adb.org]. საქართველოს ეკონომიკამ ზრდის მაგივრად 3,9%-იანი ვარდნა, 12%-იანი ინფლაცია და 2,7%-იანი ბიუჯეტის დეფიციტი განიცადა.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, ლოგიკურია კითხვა: რატომ უნდა გვადეღვებდეს შემოსავლების უთანასწორობა? პასუხი ერთია, რომ ადამიანებს უნდა შეეძლოთ თავიანთი შრომიდან მიიღონ მეტი სარგებლიანობა და კეთილდღეობა. ვინაიდან ცოცხალი ორგანიზმია და არსებობისთვის სჭირდება საკვები, საყოფაცხოვრებო ნივთები, განათლება, ჯანმრთელობა და სხვა სოციალური მომსახურება. მაშინ, როცა ხდება შემოსავლების უთანასწორო გადანაწილება და საარსებო მინიმუმსაც ვერ იღებს, რა თქმა უნდა, პირდაპირი მნიშვნელობით ჩნდება პოლიტიკური მღელვარება, რაც მომავალში უკვე წინაპირობაა ქვეყანაში ეკონომიკის ზრდის დაბალი მაჩვენებლისა და არასტაბილურობისა.

ბოლო პერიოდში ქვეყნების უმეტესობაში შემოსავლების გადანაწილების უთანასწორობა შეინიშნება. გამონაკლისი არც საქართველოა, პრობლემა ასიათასობით ადამიანს ეხება, ვინაიდან მათი შემოსავალი გარკვეული დონის ქვემოთაა, რომელსაც სიღარიბის რეალურ მდგომარეობას ასახავს. ქვეყნის ეკონომიკის ზრდის უარყოფითი ტენდენციის მიუხედავად მთლიანი შიდა პროდუქტი 2023 წელს ერთ სულ მოსახლეზე 21574,9 ათ. ლარს ლარს შეადგენდა, რაც წინა 2022 წლის 19625,6 მაჩვენებელთან შედარებით გაზრდილია 1949,3-ით. მთავარი პრობლემად მაინც რჩება შემოსავლების უთანაბრო გადანაწილება, ვინაიდან საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული ბიუროს მონაცემების საფუძველზე, ჯინის კოეფიციენტი მერყეობს 0,41- 0,58 შორის. ეს შეესაბამება ისეთ ქვეყანას, როგორც არის ანგოლა და ჰაიტი. უთანასწორობის შედეგი ღარიბი და მდიდარი ადამიანების გამიჯვნაა საზოგადოებაში. კერძოდ, შემოსავლების განაწილების პოლიტიკა არა მარტო სოციალური შედეგების გასაუმჯობესებლად, არამედ ეკონომიკური ზრდის შენარჩუნების მიზნითაც უნდა განხორციელდეს. სიღარიბის დონე და შემოსავლების უთანაბრო განაწილება ერთმანეთს ორი ძირითადი მიზეზის გამო უკავშირდება:

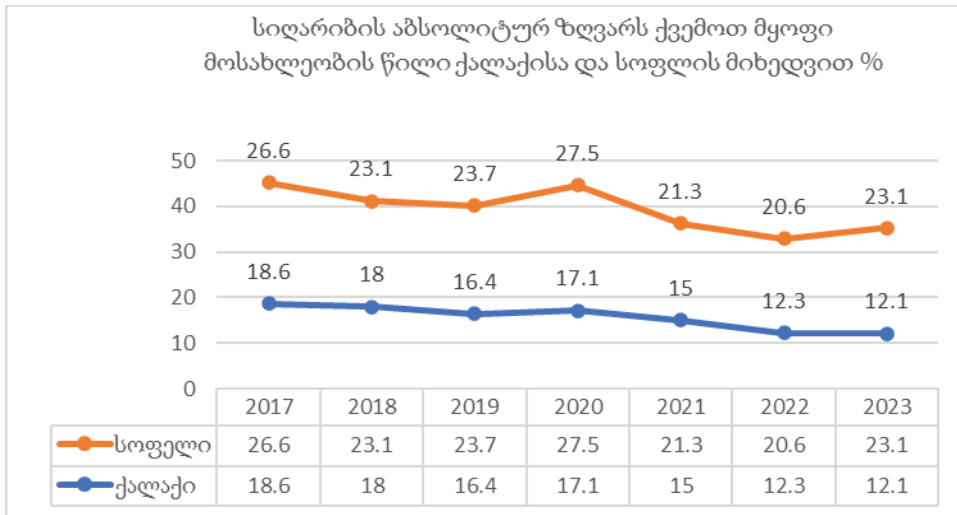
1. შემოსავლები არ ნიშნავს მოხმარებას. მაშინ, როცა სიღარიბე შემოსავლების მიხედვით ითვლება;

2. შემოსავლების უთანაბრო განაწილებაში შედის, როგორც სიღარიბის ზღვარს მიღმა, ისე სიღარიბის ზღვარს ზემოთ მყოფი შინამეურნეობების შემოსავლები.

აღსანიშნავია, რომ მიმდინარე ეტაპზე საქართველოში სიღარიბე და შემოსავლების უთანაბრო გადანაწილება საკმაოდ მწვავე პრობლემას წარმოადგენს. მიზეზი სხვადასხვა არსებობს. კერძოდ გამოწვევაა: დაბალი ხელფასები და მაღალი გადასახადები, ინფლაცია და მთავარი

პრობლემა უმუშევრობა. დახმარების სერვისების თვალსაზრისით ბევრია ხარვეზი. განსაკუთრებით დაბალია სოფლად მცხოვრები მოსახლეობის მიზნობრივი სოციალური დაცვის და მომსახურების სფერო. (იხ. დიაგრამა N3) 2023 წელს სიღარიბის აბსოლუტურ ზღვარს ქვემოთ ქალაქად მოსახლეობის 12,1% და სოფლად 23,1%-ცხოვრობს. ეს მაჩვენებელი წინა წელთან შედარებით შემცირებულია ქალაქად უმნიშვნელო 0,02%-ით და სოფლად კი გაზრდილია 2,5%-ით.

დიაგრამა N3

წყარო: საქსტატი

სიღარიბე ეს არის მდგომარეობა, როცა ადამიანი, როგორც ფინანსურ, ისე მატერიალურ და სოციალურ ნაკლებობას განიცდის. მის აღმოსაფხვრელად საქართველოში მრავალი უშედეგო რეფორმა გატარდა და სოლიდური თანხებიც დაიხარჯა. თუმცა სიმწვავის მიხედვით საერთო სურათი არ შეცვლილა. სიღარიბის დონის შესამცირებლად მთავრობამ სოციალური ტრანსფერები გამოიყენა, მაგრამ როცა ქვეყანაში მოსახლეობის ქალაქად 23 და სოფლად 12 პროცენტი სიღარიბის ზღვარს მიღმაა. უკიდურესი სიღარიბე იზომება იმ ადამიანების მიხედვით, რომელთა დღიური თანხა 5 ლარზე ნაკლებია (1,9 აშშ. დოლარი). აღნიშნული ფულადი დახმარებით იგი მხოლოდ მინიმალურ საარსებო პირობებითაც ვერ კმაყოფილდება. უფრო მეტად საყურადღებოა იმ ოჯახების მდგომარეობა, რომლებსაც შეზღუდული შესაძლებლობის წევრი ჰყავთ, რადგან მათ უფრო მეტი ხარჯის გაწევა უწევთ და ფაქტიურად სიღატაკის რისკის ქვეშაა. მნიშვნელოვანია ასევე ისიც, რომ პენსიის სოციალური დახმარების ფუნქციაც ეკონომიკურით იცვლება.

ეკონომიკაში შემოსავლების უთანასწორობის მთავარ ინდიკატორად ჯინის კოეფიციენტი მიჩნეული, რომელიც 0-სა და 1-ს შორისაა და მეტ უთანასწორობას მაღალი მაჩვენებელი მიუთითებს. უთანასწორობა მაღალია განსაკუთრებით არასტაბილური ეკონომიკის მქონე ქვეყნებში. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული ბიუროს მონაცემების მიხედვით საქართველოში ყველზე მდიდარი 10%-ი მოსახლეობის მიერ მიღებული შემოსავალი 18-ჯერ უფრო მეტად აღემატება, ქვედა ფენაში მყოფ მოსახლეობის მიერ მიღებული შემოსავლის. მიუხედავად იმისა, რომ ევროპის ზოგიერთ ქვეყანაში შემოსავლების 50%-ის განაწილება სახელმწიფოს მიერ იმართება, მოსახლეობა მაინც კმაყოფილია ცხოვრების მაღალი დონით.

გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის რეზოლუციაში[georgia.unwomen.org] „არა სიღარი-

ბეს“ აღნიშნულია, რომ 2030 წლისთვის სიღარიბეში მყოფი ყველა ადამიანი უზრუნველყოფილი იქნება თანასწორი უფლებებით ეკონომიკურ რესურსებთან მიმართებაში.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ შემოსავლების უთანასწორო გადანაწილება მხოლოდ ერთი მაჩვენებლით არ განისაზღვრება. იგი კომპლექსურია და ეკონომიკურ ქრილში მოიცავს: სოციალური განვითარების დაბალ დონეს, როცა მოსახლეობის ნაწილი არარეალიზებული და დაბალმსყიდველუნარიანია. რაც შესაძლებელია საფუძველი გახდეს საზოგადოების შიდა არეულობისა და დაპირისპირების რისკისა. შესაბამისად, შემოსავლების უთანასწორო გადანაწილება საზიანოა, როგორც ქვეყნის, ისე მოსახლეობის სოციალურ-ეკონომიკურ მდგომარეობისა. აღმოფხვრის გზები მთავრობის ინტერვენციას მოითხოვს, რადგან მან უნდა გაატაროს ისეთი ფისკალური პოლიტიკა, რომელიც შეამცირებს უთანასწორობას გრძელვადიან პერიოდში და გამოიწვევს თანასწორობას. ამგვარი ქვეყანა იქნება მდიდარი, სტაბილური და ერთიანი.